Zoo wordt het zwaartepunt verlegd uit de historie naar de mystiek, uit den Christus vóór ons naar den Christus in ons, uit de objectieve heilsdaad naar de subjectieve verlossing, en wordt daarmede feitelijk het heilsfeit overbodig gemaakt.

Toen kwam de zeer bedenkelijke stelling, dat de Christelijke Kerk zich vergist had, door te belijden dat het volzalig Wezen Gods voor geen lijden of smart vatbaar was, want dat het groote mysterie was het *lijden Gods*. Een uitdrukking, waarmede Dr. de Hartog niet bedoelt, dat de Zone Gods naar zijn menschelijke natuur aan het kruis voor onze zonden geleden heeft, maar een lijden van de Godheid zelf, zooals ook door von Hartmann in zijn philosophie geleerd wordt. Daarmede werd de oude ketterij der Theopaschieten (degenen die leerden dat de Godheid geleden had aan het kruis) die reeds door heel de Christelijke Kerk veroordeeld was, weer, in nieuwmodisch gewaad gehuld, bij ons Christelijk publiek binnengeleid.

En thans in de jongste aflevering van *Nieuwe Banen* gaat Dr. de Hartog nog een schrede verder en leert, dat er een Scheppingsval heeft plaats gevonden. Vóór dat de zondeval van het menschelijk geslacht plaats vond, waardoor het zedelijk kwaad of de zonde de wereld binnenkwam, was de Schepping reeds gevallen, want het kwaad des lijdens was in haar binnengedrongen. Ook de dood is niet een straf voor de zonde, maar gaat aan den zondeval vooraf. Het schepsel was reeds der ijdelheid onderworpen. Een gedachte, die evenmin als die van den lijdenden God de verdienste heeft van origineel te zijn, — men vindt haar reeds bij de oude Gnosticken, die evenzeer van een Scheppingsval spraken, — en saamhangt met allerlei philosophische beschouwingen, die lijnrecht in strijd zijn met de Heilige Schrift. Want het Woord Gods leert ons van zulk een Scheppingsval niets, maar zegt ons juist omgekeerd, dat God al zijne werken zag, die Hij geschapen had, en ziet, ze waren zeer goed (Gen. 1:31).

Te verwonderen behoeft deze steeds verder gaande afwijking niet. Wie eenmaal het veilige kompas van Gods Woord prijs geeft, moet wel al verder afdolen op de wateren van zeer gevaarlijke speculatiën. Zonderling klinkt het alleen wanneer Dr. de Hartog zich dan toch nog telkens voordoet als Gereformeerd Theoloog en allerlei orthodoxe termen gebruikt, die gelijk Ds. Bakels niet ten onrechte opmerkte in de *Hervorming*, verwarrend en verbijsterend op de groote schare moeten werken. Al is hier natuurlijk van opzettelijke misleiding geen sprake — aan de eerlijkheid van Dr. de Hartog twijfelen we geen oogenblik — er heeft toch een zelfmisleiding plaats, die psychologisch wel begrijpelijk is, al is ze daarom niet minder gevaarlijk in haar gevolgen.

Hiertegen openlijk te waarschuwen is plicht, ook al doet het volbrengen van dien plicht leed. Het warm religieus gemoed van Dr. de Hartog, de ernst van zijn persoonlijke godsvrucht, de bezielende kracht waarmede hij zijn overtuiging uitspreekt, worden door ons hoog gewaardeerd. Ook gelooven we gaarne, dat geen ander motief hem drijft, dan om de Christelijke religie, waarin hij vrede vond voor zijn eigen hart, te verdedigen tegenover het moderne ongeloof en aan te passen aan het bewustzijn van onzen tijd. Maar dit alles neemt niet weg, dat hij die, als apologeet voor het Christendom optreedt, door zijn loslaten van het gezag der Schrift en zijn verzwakking van de beteekenis der heilsfeiten juist de voornaamste bolwerken van ons Christelijk geloof prijs geeft, en door zijn gevaarlijke speculatiën over het Wezen Gods en de Schepping in de Theologie elementen indraagt, die niet aan de Openbaring Gods, maar aan de philosophie der wereld ontleend zijn.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Ds. J. Houtzagers en in hartelijken dank ontvangen uit de collecte te Heteren door den heer P. J. Leenhout, corresp. Unie te Hemmen, *f* 2.

Kootwijk, D. HULLEMAN.

Leestafel.

J. ESSER, STRAATPREDIKING. Vijfde druk. Met een levensbericht van den schrijver door zijn oudsten zoon, portretten en facsimile. Baarn. (Hollandia-Drukkerij).

Toen de in 1885 overleden heer J. ESSER, oud-resident van TIMOR, na in het vaderland te zijn teruggekeerd, zich in 1867 met zijn gezin in DEN HAAG vestigde, zette hij daar zijn, reeds in Indië aangevangen evangelisatiearbeid voort en trad daarbij ook als straatprediker op.

„Het was in het najaar van 1867, dat Broeder Wilkens, evangelist te 's-Gravenhage, en ik, bijzonder de noodzakelijkheid gevoelden om het evangelie te verkondigen aan hen, die het nimmer hoorden. De geestelijke nood van vele arme verdoolden drukte ons. De kerken zijn wel het eigendom der gemeente, doch voor haar gewoonlijk gesloten."

Aldus begint de heer ESSER zelf het verhaal van dezen zijn arbeid in de hofstad, in dat, van zooveel medegevoel met de verdoolden getuigende boekje, hetwelk onder den titel „STRAATPREDIKING. Nagelaten bladzijden uit zijn evangelie-arbeid" — na zijn dood, in 1886, door de goede zorgen van den heer JOH. VAN 'T LINDENHOUT in het licht kwam.

In onze christelijke kringen is het vrij bekend.

Ik herinner mij nog hoe wijlen mijn vriend DR. LION CACHET, de aan ESSER in meer dan een opzicht verwante geest, er mij het eerst mee bekend maakte en hoe toen het facsimile van het „patent" tegenover den titel, van *„Inlandsch kramer met een kraam godsdienstige werken enz.*, dat de oud-Resident sich had moeten laten uitreiken, mij bijzonder trof.

Trof om het geval zelf, maar ook om de kantteekening: *Dit is mijn ridderorde. Als dit stuk door de aanstaande geloofsvervolgingen niet verloren gaat, mag het mijnen naaste tot een opwekking zijn om zich des Heeren Woord niet te schamen, gelijk ik het mij niet geschaamd heb.*

De oud Resident van Timor J. Esser.

Ik herinner mij ook hoe de lezing van dit boekje toen mijn hart goed deed.

En dat deed dit, na jaren, de herlezing weer.

Zeker, „straatprediking", hoewel in het buitenland niet ongewoon, is voor den niet-licht-uit-de-plooi-rakenden, tot dettigheid-gedresseerden nederlandschen cultuur-mensch een buitensissigheid.

Zoo strijdig met etiquette.

Wijl er bovendien als etiquette opgeplakt is: METHODISME, is zij ook bij tal van nederlandsche christen-menschen nog te meer veroordeeld.

Maar, lees nu STRAATPREDIKING, en laat wat ESSER daar zoo bekoorlijk eenvoudig weg van zijn werk vertelt, inwerken op uw gemoed. Gij zult dan o! gedresseerde mensch en anti-methodistische christen, als gij tenminste het ontroeren niet verleerd hebt, in bewondering komen voor dezen cultuur-mensch, voor het enthusiasme waarin hij, man van stand en beschaving, al zijn deftigheid op zij zet, en als een marskramer, die zijn waar aanprijst, onder de verguizing van het laag- en hooggemeen, het evangelie aanbeveelt „aan die het nimmer hoorden".

Op zij zet omdat hij weet, dat zij het niet zullen gelooven als zij het niet zullen gehoord hebben en, dat, als zij het niet zullen gelooven, zij voor eeuwig zullen verloren gaan.

Hierin is iets van de verkwikkende buitensissigheid en het weldadig aandoend enthusiasme bij den elegant gekleeden meneer, die zich op straat, heel ondeftig, zoo maar van zijn bovenkleeren ontdoet en in het water springt om te redden 'n medemensch, dien hij voor zijn oogen ziet verdrinken.

En ESSER zag ze erger dan verdrinken zijn medemenschen.

In zijn groote barmhartigheid had hij zoo diepe deernis met de velen, die zonder God leven in de wereld.

Hij wil redden hun zielen.

Zelf schrijft hij: „Gij vrienden en vriendinnen des Heeren, hoevele duizenden zijn reeds in de eeuwige verdoemenis, die nooit een woord van u gehoord hebben! Gij kunt ze niet terughalen, al uw berouw over uw verzuim baat geen enkele verlorene ziel!"

En zelf is hij aan 't werk gegaan met dat zoo buitensporige middel van straatprediking. Had hij er een comité voor opgericht; het broeder WILKENS en anderen láten doen; was hij er dan als de president van zulk 'n comité, zelf nu en dan eens naar komen kijken, of *men* had het in den oud-resident van TIMOR zeker minder bedenkelijk gevonden. Maar ESSER's barmhartigheid was nu eenmaal grooter dan de altijd op zelf-buiten-schot-blijven-bedachtzaamheid van *men*.

Hij doet dan ook in zijn geschrift de oproep uitgaan: „Barmhartigheid! barmhartigheid! O, gij gelooviger, barmhartigheid voor ons volk en onze kolonieën!"

„Ontwaakt en leert liefhebben met de liefde van Hem, die het verlorene zoekt en die gezworen heeft bij zijn heiligen Naam, dat Hij geen lust heeft in den dood des zondaars, maar daarin, dat de zondaar zich bekeere en leve!"

„Aan een ieder die in den Heere Jezus gelooft," zoo schrijft de heer ESSER op een andere bladzijde, „raad ik het spreken op straat aan."

Het wil mij voorkomen, dat deze raad, hoe goed ook gemeend, geen genoegzame rekening houdt met de omstandigheden.

Vergeten wij niet, dat die raad gegeven werd vóór ruim twintig jaar; dat zá en ook wel door ESSER's oproep bij vele christenen ten onzent, bij wie dat nog sluimerde, het besef is ontwaakt, dat zij het evangelie moeten brengen aan hen, die het nimmer hoorden; dat, zeker wel niet alleen, maar dan toch vooral door de actie buiten de geïnstitueerde kerken naar dit besef wordt gehandeld en dat alzoo straatprediking, nu met andere middelen hetzelfde doel kan bereikt, een niet zoo dringende eisch is als voorheen.

Maar bovendien, de welmeenende raad dien de heer ESSER gaf dunkt mij een gelijksoortige met dezen, dat een ieder, die zijn medemensch in gevaar van verdrinken ziet, hem moet na springen. Zonder de beperking: indien hij zwemmen kan — acht ik deze raad beslist verwerpelijk.

Wat de heer ESSER kón, kan niet ieder geloovige.

Hij bezat er, wat ik zou willen noemen het charisma voor.

Hij wist te pakken en te boeien, en bezat daarbij ook in hooge mate die tegenwoordigheid van geest, welke bij het eigenaardig gehoor dat de straatprediker vóór zich heeft, zoo noodig is.

Een voorbeeld van het laatste.

Als een heer in de kleine Raamstraat te 's Gravenhage op eens, terwijl ESSER spreekt, voor hem gaat staan en uitroept: „ik geloof niets van wat gij daar zegt en gij zelf gelooft het ook niet", vraagt de straatprediker: „niet, Mijnheer! wat gelooft u dan?" En als nu die meneer antwoordt: „Ik geloof alleen, wat ik zie!" wendt ESSER zich tot het volk met een: „Vrienden, let eens goed op; dit is inderdaad merkwaardig; deze heer gelooft alleen wat hij ziet. Zoo is 't immers, Mijnheer?"

„Ja!" zegt nog de ander.

Daarop dan ESSER, langzaam, maar met nadruk: „deze Mijnheer heeft niet gezien, dat hij geboren is, dus gelooft hij niet dat hij geboren is!"

„Een schaterend gelach volgde onzen geleerde, die zich zoo snel hij kon uit de voeten maakte."

Een ander dan de heer ESSER zou wellicht ook bedacht hebben, dat bij den „pedanten weetniet" dit antwoord moest geven, maar die andere zou dit dan eerst eenige uren later hebben bedacht.

STRAATPREDIKING heeft onder ons reeds vier drukken beleefd. Er bestaat ook een Duitsche vertaling van onder den titel: *Ein Holländischer Strassen Prediger. Aufzeichnungen des weiland Statthalter von Timor J. Esser ueber seine Evangelisations. — Thätigkeit in Holland und Indien. — Als ein Exempel der Arbeit unter der Verlorenen den Deutschen Christen dargeboten von F. F. — Witten a. d. Ruhr, F. Fries & Co.*

Hoewel vier maal ten onzent herdrukt, was het werkje geheel uitverkocht en verscheen er, wijl er nog altijd vraag naar was, thans een nieuwe, een vijfde druk van.

Deze 5e druk, besorgd door den oudsten zoon, is verrijkt met een levensbeschrijving waarvan de verschillende bijzonderheden grooterdeels ontleend zijn aan een autobiographie, door den heer ESSER in 1879 voltooid.

De heer ESSER was een „singulier" man. Een man, die zoo niets had van die „gewone" menschen, welke SCHOPENHAUER niet ongeestig vergelijkt met „fabriekswaren", omdat zij, als uit één vorm gegoten en naar één model gemodelleerd, zoo niets eigenaardigs schijnen te hebben.

Een man van sterk temperament.

Een dier oudere tijdgenooten, wier leven en streven ook de jongeren moeten kennen.

Ook de jongeren onder ons.

De heer ESSER toch, lid van het Centraal Comité van antirevolutionaire kiesvereenigingen, en tot zijn dood een der directeuren der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag, was een der onzen.

Aan de met pieteit geschreven biographie van zijn vader voegde de de zoon een vijftal bijlagen toe waarvan de 3e handelt over zijn broeder: DR. JULIUS PIETER ESSER, die als zendeling zeven en een half jaar onder de Madoereezen werkzaam was en, na met verlof in Nederland te zijn teruggekeerd in 1889 overleed; verder over diens weduwe, de thans gestorvene Mevrouw ELISABETH JOHANNA ESSER-HOVY en eindelijk over onzen Missionairen Dienaar DR. BERNARD ESSER te Poerbolinggo.

Verrijkt door de biographie, doet STRAATPREDIKING u thans den man kennen, van wien zijn zoon zegt den indruk te hebben gekregen van „volkomen en waarachtig te hebben gelooft wat hij beleed en verkondigde; te allen tijde onder alle omstandigheden te hebben gemeend wat hij zeide; in één woord, van door en door *echt* te zijn geweest."

Uit de Pers.

Dr. Wielenga heeft in de *Geldersche Kerkbode* thans weer zijn beschouwingen over ons Avondmaalformulier hervat, die een tijdlang door anderen arbeid onderbroken zijn geweest.

Mogen we als proeve van de degelijke wijze, waarop elk woord van ons Avondmaalformulier wordt uitgelegd, hier mededeelen wat Dr. Wielenga over de inzettingswoorden schrijft?

Wanneer de Heere zegt: *Dat is mijn lichaam*, wordt door het woordeke *is* niet aangeduid de *synonieiniteit* (vereenzelveging) van brood en lichaam.

Het wil niet zeggen: Dit brood is *hetzelfde als* mijn lichaam. Een dergelijke eenswezensheid van twee verschillende bestanddeelen kan Jezus nooit hebben bedoeld. Zij is onredelijk en onmogelijk. Ook Rome spreekt niet van eenswezensheid. Wel van wezen-*verandering*. Rome gelooft dat door het uitspreken van de sacramenteele formule: Dat is mijn lichaam, — het brood in het lichaam van Jezus veranderd wordt. Na deze verandering is dan echter het brood geen brood meer, maar tot een geheel andere substantie herschapen.

Indien echter het aankondigen van een wezensverandering in de bedoeling had gelegen, zou de Heere gezegd hebben: Dit brood *worde* of *is geworden* mijn lichaam. Thans is de gedachte aan transsubstantiatie, reeds op uitlegkundige gronden, geheel uitgesloten.

Ook wordt do 1 het woordeke *is* niet aangeduid een *combinatie* (samenvoeging), gelijk Luther leerde.

Naar de opvatting van dezen hervormer zou de Heere hebben te kennen gegeven, dat zijn lichaam het brood *vergezelschapte* (de z.g. consubstantiatie). Bij, met en onder het brood zou dan het wezenlijk lichaam des Heeren tegenwoordig zijn. Afgedacht nog van het feit dat Jezus' lichaam, toen het avondmaal ingesteld werd, nog niet verheerlijkt en dus ook niet (van Luthers standpunt uit beschouwd) veralomtegenwoordigd was, is deze opvatting om taalkundige redenen ongerijmd. Het werkwoord *zijn* drukt nooit de gedachte van combinatie uit.

Wil men den eenvoudigen zin van Jezus' woorden geen geweld aandoen, dan moet men tot de Gereformeerde zienswijze komen, dat hier een *vergelijking* wordt aangeduid, en wel van zóó innig karakter, dat beiden het beeld en het origineel als raken van eenzelfde karakter worden genoemd. Het brood, dat Jezus aan de discipelen toereikt, heeft zoodanige eigenschappen en ontvangt thans door de sacramenteele handeling een zoodanige beteekenis, dat het *afbeeldt, symboliseert, voorstelt* het lichaam des Heeren. Gelijk men op een standbeeld van Prins Willem wijzend, uitgaande van de gedachte, dat het de bedoeling van den kunstenaar geweest is van dien vorst de beeltenis te geven en aanmerkend, dat ook inderdaad in uiterlijken vorm de gelijkenis getroffen is, zeggen kan: dat *is* Prins Willem — zoo kan ook hier de verhouding tusschen teeken en beteekende zaak door hetzelfde woordeke zijn uitgedrukt.

Dit spraakgebruik is aan de Schrift waarlijk niet vreemd.

In denzelfden brief aan de Corinthiers (hst. 10:4) zegt de apostel, handelend van de steenrots, waaruit de vaderen dronken: En de steenrots *was* Christus; waarbij de kantteekenaren opmerken: »Dat is, was een *teeken* en *voorbeeld* van Christus; en dit is een wijze van spreken, gebruikelijk in de bondszegelen, gelijk het brood en de wijn in het avondmaal het lichaam en bloed van Christus worden genaamd, omdat zij daarvan een teeken en zegel zijn.«

Een teeken *en zegel*! De kracht der vergelijking is niet uitgeput met te zeggen, dat er overeenkomst is tusschen teeken en beteekende zaak. Inderdaad, dan zou het avondmaal arm zijn aan geestelijke werking. Maar, als Jezus zegt: dat *is* mijn lichaam, — stelt hij het brood ook tot onderpand, dat Hij, in den weg van het sacramenteele nuttigen van het brood, aan den dischgenoot zal schenken deselfde genade, die in de gemeenschap aan zijn lichaam den zondaar toekomt. Wie het brood sacramenteel ontvangt, ontvangt daardoor niet slechts een geestelijke onderwijsing, een aanschouwelijke evangelieverkondiging, maar tevens een rechtstreeksch deelgenootschap aan het lichaam des Heeren, dat is aan Christus zelf. Dat deze verklaring eene wettige en schriftuurlijke is, blijkt uit hetgeen de apostel in het voorgaande hoofdstuk zegt: Het brood, dat wij breken, is dat niet eene *gemeenschap* des lichaams van Christus (vs. 16)?

De mannen der synoniemiteit en der combinatie hebben dus niet het recht minachtend op de Gereformeerde avondmaalsviering neer te zien, als een daad van enkel symboliek. Er is ook naar onze overtuiging een *zijn* van Christus zelf in en bij het teeken. Alleen, dit *zijn* is niet vleeschelijk tastbaar, maar geestelijk merkbaar. Dit geestelijk karakter van Jezus' gemeenschap met ons in het sacrament verzwakt het avondmaal niet tot eene ideëele, denkbeeldige gemeenschapsoefening, maar duidt juist aan de hoogste, heerlijkste realiteit der gemeenschap met hem.

Als om alle misverstand aangaande dit geestelijk karakter der gemeenschap af te snijden, voegt de apostel nog de verklarende woorden toe: *dat voor u gebroken wordt*. De tekst dezer woorden schijnt niet absoluut vast te staan, daar in sommige voorname handschriften het woord *gebroken* niet voorkomt. Vandaar dat de nieuwere bijbeluitgaven hebben: *dat voor u is*. Onredelijk is deze lezing niet. Het is in het afgetrokkene denkbaar, dat Jezus dit gezegd zou hebben. Er schuilt hierin zelfs een zekere kracht van uitdrukking. *Dat voor u is* wil namelijk zeggen: dat voor u bestemd is, dat u toekomt, waarop gij geestelijk recht hebt, omdat ik het u *geef*.

Het valt echter niet te ontkennen, dat er in deze lezing iets hards is, en ook, dat zij niet zoo zuiver past in den toon van den tekst, die tevoren immers spreekt van een *breken* van het brood. Het is meer in den geest van de geheele sacramenteele handeling, wanneer hier gelezen wordt: dat voor u *gebroken* wordt.

Dit *breken* ziet op den offerdood van Christus aan het kruis. Het wil niet zeggen, dat Jezus' lichaam in eigenlijken zin gebroken is, want de glorie van Gods trouw schittert juist in het feit, dat de profetie: geen been van Hem zal gebroken worden, in vervulling is gegaan, — maar wèl duidt het op de verbreking van het lichamtijke *leven* door den dood. Het doelt op de zelfovergave, die Jezus het lichaam, het leven gekost heeft. Lukas heeft dan ook het recht tot de variatie: mijn lichaam, hetwelk voor u *gegeven*, d.i. overgegeven wordt.

Zal nu het gebroken lichaam des Heeren in den sacramenteelen weg waarlijk den aanzittenden gasten tot geloofsverrijking strekken, dan is niet een direct gemeenschapoefenen met den levenden, triumfeerenden Zaligmaker genoeg. Wanneer straks de bloedige strijd volstreden en de loopbaan der smarten voleindigd is, moet juist door de herinnering aan het *feit* van dien ontzaglijken vloekdood de gemeente in haar geloofsleven worden gesterkt. Het is straks niet: de nacht van lijden is voorbij en *vergeten*, welkom dageraad van heerlijkheid! Neen, de lijdenshistorie moet Gods volk voor eeuwig in de ziel gegrift staan, en naarmate deze historie klaarder in haar bewustzijn opleeft, zal zij dichter bij den Heere en de Heere nader bij haar zijn.

Met het oog hierop laat Jezus op de reeds aangehaalde woorden onmiddellijk volgen: *doet dat tot mijne gedachtenis.*

De Heere bedoelt met deze woorden niet allereerst glorie en dank voor zichzelf bij zijn volk. Het bevel spruit voort uit de bedoeling, het avondmaal zoo rijk mogelijk voor zijn gemeente te doen zijn. Zonder Jezus' gedachtenis te vieren kan het brood geen teeken en zegel zijn van zijn lichaam »dat voor u gebroken wordt«. Zonder herinnering geen herleving! Van het *gebeurde* heilsfeit gaat de wonderbare kracht tot zielsverheffing uit.

Doet dat (n.l. de geheele handeling der avondmaalsviering, dus het breken des broods het geven, nemen en eten) *tot mijne gedachtenis.* Uit deze ordinantie, die alleen bij Lukas (Paulus' navolger waarschijnlijk) en niet bij Mattheus en Markus voorkomt, blijkt van hoe groote beteekenis de openbaring geweest is, die Paulus ontving. Want inzonderheid door dit bevel wordt het avondmaal tot een *blijvende instelling*, een kerkelijke traditie gestempeld. Niet met één daad van avondmaalsviering kan de gemeente volstaan. Zij moet voortdurend en telkens weer ditzelfde doen tot Jezus' gedachtenis.

Ook in dit opzicht is het avondmaal een herschepping van het oudtestamentisch Pascha. In het Pascha vierde Israel immers de herinnering aan het gebeurde in den wondernacht te Egypte. Het Paaschmaal was ook een gedachtenismaal. De Heere had gezegd (Ex 12:14): »En deze dag zal ulieden wezen ter gedachtenis, en gij zult hem vieren onder uwe geslachten tot eene eeuwige inrettinge.

Ook in den laatsten nacht van Jezus' lijden werd aan den Paaschdisch de heugenis aan het reddend wonder (en wel door het gebruik van het Paaschlam) gevierd. Maar nu leidt Jezus de aandacht der discipelen af van het Paaschlam op zijne eigene persoonlijkheid, zeggende: Doet dat tot *mijne* gedachtenis.

Zeker, de gedachtenis wordt door het teeken des broods allereerst naar het gebroken *lichaam* des Heeren heengevoerd, maar dit lichaam zelf brengt de ziel in contact met de *persoon* des Heeren. De daad der *verlossing* roept in herinnering de persoon des *verlossers*. Van de gave klimt de ziel op tot den Goddelijken gever, en rust niet eerder vóór zij ruste vindt aan zijn Middelaarshart. Ja, het ware geloof grijpt intuïtief eerst den Christus Gods en krijgt dan door den Christus deel aan zijne schatten en zegeningen.

Zóó gezien is dus wel waarlijk de avondmaalsviering ook een huldigen van de persoon des Konings. Trouwens, hoe zou het anders kunnen? Hoe zou Jezus, die zijn volk zoo onuitsprekelijk liefheeft, ongevoelig kunnen zijn voor de persoonlijke dankbaarheid van de zijnen? En hoe zou dat volk kunnen vieren de gedachtenis aan den zoendood, zonder den Man van smarten zelf in het gezegend aangezicht te zien, en in den geest met een *Rabouni* aan zijn voeten neder te knielen?

Het ware avondmaal verbindt uw hart aan Jezus' hart, het strengelt den band der mystieke unie tusschen het Hoofd en de lidmaten inniger, het voegt den Bruidegom daar boven en de bruid hier beneden in zalig vóórgenieten van de bruiloft die komt, tot één leven tezamen.

Officieele Berichten.

De Kerkeraden der Geref. kerken A en B te Axel nemen in hun gecombineerde vergadering van 6 Sept. jl. het besluit, dat voortaan collectanten, voor welk doel ook, minstens 3 weken te voren hun verzoek om te collecteeren tot de kerkeraden moeten richten.

Dit besluit is in beide kerken afgekondigd met verzoek aan de leden der gemeenten, niets te geven aan iemand die niet voorzien is van een door beide predikanten geteekend bewijs.

Namens Kerkeraden der Ger. Kerken te Axel:

H. VAN LUIJK, *scriba.*

Axel, 26 September 1910.

Buitenland.

Frankrijk. Gebrek aan predikanten. Het bedroevend verschijnsel, dat schier in alle Kerken in de laatste jaren minder jongelieden zich willen geven om haar als herders en leeraars te dienen, trekt veler aandacht. Ook een politiek blad als de Duitsche *Reich bote* en andere politieke en kerkelijke bladen bespraken deze ernstige zaak. Het Fransche Protestantsche blad *Le Christianisme* noodigde zijn lezers uit hun gevoelen daarover kenbaar te maken. Meer dan dertig voldeden aan dat verzoek, en uit de ingekomen antwoorden bleek dat de oude geest der Hugenooten nog menigeen bezielt.

De redactie van *Le Christianisme* kwam tot het stellen van haar vragen door het feit, dat bijna in al de Protestantsche Kerken van de oude en van de nieuwe wereld te weinig jongelieden zich voorbereiden om geroepen te worden tot den dienst des Woords. Niet het minst hebben daarmede de zwakke Gereformeerde Kerken van Frankrijk te worstelen; niet alle vacaturen kunnen bezet worden, en men is genoodzaakt gemeenten, wat den predikdienst betreft, te combineeren of mannen als predikanten te beroepen die niet gestudeerd hebben. De redactie stelde daarom haren lezers de drie volgende vragen:

1e. is het ook u opgevallen, dat er steeds meer gebrek komt aan predikanten?;

2e. verklaart gij dit feit uit het ongeloof dat dezen tijd beheerscht, uit onzen theologischen en kerkelijken toestand, uit het onvoldoende tractement onzer predikanten, in het bijzonder uit de onvastheid, die de scheiding van Kerk en Staat in dit opzicht gebracht heeft, of uit andere oorzaken?;

3e. Welke zijn de middelen die verbetering kunnen brengen?

Uit de antwoorden blijkt, dat het afnemen van het aantal studenten in de Godgeleerdheid, niet alleen de predikanten met zorg vervult. Met grooten nadruk wijzen de antwoorden ook van gemeenteleden op de Theologische faculteiten die de geloofsbelijdenis der Kerk niet onderschrijven. „De jongelieden die zich voor de predikdienst voorbereiden, gaan vol vromen ijver naar de Universiteit en verlaten haar voor het meerendeel als ongelooviger. Zij, wier geloof niet geheel verduisterd werd, treden in het ambt, maar omdat de Bijbel voor hen niet Gods Woord is, zoo is hunne prediking ledig en dor, zij kunnen geen geloof wekken, omdat zij zelf geen geloof hebben". „Het kwaad is niet ongeneeslijk; het eenige geneesmiddel is: eene grondige verandering van het Theologisch onderwijs en terugkeer tot het geloof der apostelen."

Een ander gemeentelid schrijft: „Het voornaamste onzer ellende is het ontbreken van levend geloof in onze Fransche maatschappij. Het aantal van hen wier geloof vaststaat, en zóo vast is dat anderen daardoor ook tot geloof gebracht worden, wordt al kleiner. Al is het Theologisch onderwijs zuiver, daardoor wordt het gebrek aan geloof niet vergoed". „De Theologie beschouwt men steeds meer als een deel van het menschelijk weten, op één lijn met de rechtswetenschap, de letterkunde, de geschiedenis en de wijsbegeerte staande". Naast die hoofdoorzaak hebben wij ook oorzaken van financieelen en socialen aard. „De besoldiging onzer predikanten was steeds onvoldoende, en dit is erger geworden ten gevolge van het duurder worden van de levensmiddelen." „Ook de sociale positie van den predikant is gedaald. De predikant genoot vroeger algemeene achting, veel meer dan tegenwoordig, doordat het ongeloof toenam. Ook heeft, door de scheiding van Kerk en Staat, de predikant het karakter van ambtenaar verloren. Juist die uitwendige dingen oefenen op den Franschman grooten invloed en schrikken van den dienst des Woords nog meer af, dan de geringheid van het inkomen.

Gaston Tournier, een van de voormannen der Jongelingsvereenigingen in Frankrijk, sprak het uit, dat vóór alles de heftige Theologische strijd die er gevoerd wordt, jongelingen afschrikt om predikant te worden. „Wanneer een ernstig jongmensch de onderscheidene uitingen in den kerkelijken strijd der laatste jaren gelezen heeft, kan ik het verstaan, dat hij niet verlangt ambtgenoot van de onderteekenaars van zulke artikelen te worden". Ten tweede wijst Tournier op het zwevende en weifelende in de beijdenis der gelooyigen zelven. „Hoe kunnen wij er ons aan geven om de zielen van het volk te veroveren, wanneer wij niet weten wat wij gelooven, of wanneer wij vreesachtig gemaakt door het ongeloof der liberalen, van onze geloofsbelijdenis de scherpe punten afslijpen?"

Wederom anderen meenen, dat men de op zich zelf juiste stelling, dat men als eenvoudig gemeentelid de Kerk evengoed dienen kan, als wanneer men predikant wordt, misbruikt, en wijzen er op, dat menig jongmensch, terugschrikkend voor den ernst en de verantwoordelijkheid van den dienst des Woords, zich troost met de overlegging, dat hij ook in andere beroepen zijn plicht als Christen volbrengen kan.

(Slot volgt.) WINCKEL.

Voor Kinderen.

UIT KWAAD TOT GOED.

XX.

GROOT OKWELD.

Toen het haar eenmaal gelukt was den goeden toon bij het vertellen te vatten, deden de kinderen veelal niet liever dan naar haar luisteren, zoodat zij soms moeite had om genoeg „stof" tot spreken te vinden. Dan echter hielp het weer, dat er althans psalmen en andere verzen waren, die de jeugd uit het hoofd had geleerd en zingen kon. Zoo was er een aangename afwisseling van dicht en ondicht en leerde Mina mettertijd „den dag aanvullen" zooals de juffrouw zei.

Toen de meester van de Diaconieschool een paar weken later even kwam hooren, hoe het Mina in haar nieuwe werk beviel, kon zij nog juist niet roemen en vertelde openhartig, dat zij soms haar vroegere taak vrij wat aangenamer vond.

„Ja, lieve meid", zei de meester, „zoo gaat het meermalen. Maar alle beginsels zijn moeilijk. Ik raad je toch ernstig het nog een poosje uit te houden. Juffrouw Van Leeuwen — dat wil ik je wel zeggen — is tevreden over je, en je ziet er heusch ook wat beter uit dan een maand geleden. Wie weet, hoe de Heere het ook verder wel zal maken. Zonder Hem kun je ook hierin niets doen, maar met Hem heel veel".

De raad was goed en hij werd gevolgd ook. Allengs vond Mina het werk makkelijker, en dat de kleinen zooveel van haar hielden achtte zij toch recht aangenaam, en de ouders der kinderen dachten er blijkbaar ook zoo over. In het eerst had Mina van het verlaten van haar dienst eer schade dan voordeel gehad. Want wel zou zij ook van de juffrouw elke week een gulden ontvangen, maar zij had nu zelf voor haar kost te zorgen. Toen zij echter met de ouders van haar leerlingen meer bekend was, kreeg zij gelegenheid om haar meerderen vrijen tijd nuttig te besteden. De een had breiwerk, de ander naaiwerk voor haar. Zooveel werd dit zelfs, dat moeder gerust een handje kon meehelpen. Zoo werd er mettertijd een aardig stuiverije bij verdiend. Wel had juffrouw Van Leeuwen haar ook aangeboden, dat zij mee zou helpen op de breischool, die de juffer des avonds hield, en waar het heel druk druk liep, maar dat liet Mina's gezondheid niet toe. Zoo was zij dubbel dankbaar, dat zij thuis nog iets voor het gezin kon doen.

Twee jaar [was Mina in de bewaarschool werkzaam geweest, toen er iets gebeurde, dat een groote verandering voor haar zou bewerken, ja nog veel meer gevolgen zou hebben, dan iemand kon vermoeden. Wat dat was zullen we zien.

Had het aan Mina alleen gelegen, ze zou zeker haar werk niet zoo lang verricht hebben, en menig meisje in onzen tijd zou dan ook gezegd hebben: ik ga maar eens van betrekking veranderen. Daar was zelfs bij Mina meer aanleiding toe dan bij vele anderen, wijl zij zwak was en bleef. Moeder had dan ook al dikwijls uitgezien naar iets anders voor haar dochter, ook al wijl bewaarschooljuffrouw toen eigenlijk zelden een vast bestaan opleverde. Iedere vrouw die wilde kon zulk een bewaarplaats openen. Niet zelden deden dit gewezen dienstboden of ook wel weduwen of vrouwen wier mannen te weinig verdienden. Mina's moeder had er zelf indertijd ernstig aan gedacht een bewaarschooltje op te richten, doch 't was gelaten omdat er, gelijk bij vele dingen op aarde, ruimte en tijd voor noodig waren.

Nu had juffrouw van Leeuwen echter beloofd Mina zoover te brengen als zij, de juffrouw, zelf was, wat betreft het onderwijzen. Dat konden lang niet alle schoolvrouwen, en die er toe bekwaam waren, golden terecht voor beter dan de andere en hadden daarom een beter leven. Zelfs dat vooruitzicht echter lokte Mina weinig aan, ook al verdiende zij, nu de school nog was uitgebreid, vrij wat meer dan vroeger en al had zij vele vrienden verworven, die haar niet vergaten. Doch zij wist in des Heeren weg te zijn, en dat zij haar ouders nu tot steun kon strekken, en dat deed haar blijven, in de stille hoop, dat het nog wel eens veranderen kon ten goede.

Op zekeren Dinsdagmiddag tegen twee uur ging een heer door de Huidenstraat naar de